

Відгук
офіційного опонента доктора педагогічних наук
Пастовенського Олександра Вікторовича
на дисертацію Михасюк Оксани Костянтинівни
«Розвиток системи громадсько-державного управління в
загальноосвітньому навчальному закладі», представленої на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.06 – теорія і методика управління освітою

Повномасштабна реформа децентралізації в Україні, впровадження Законів України «Про освіту» (2017 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.) стали основою реформування та демократичного розвитку системи загальної середньої освіти. Демократизація та децентралізація управління, становлення педагогіки партнерства, розширення автономії вимагають зміни традиційних підходів до управління закладами освіти, впровадження нових, відкритих, демократичних моделей управління освітою, які повинні мати як державно-громадський, так і громадсько-державний характер.

З огляду на це, в сучасній педагогічній теорії та практиці особливої актуальності набуває проблема теоретичного обґрунтування системи громадсько-державного управління закладом загальної середньої освіти, окреслення тенденцій її розвитку. Тому присвячена цій проблематиці дисертаційна робота Михасюк Оксани Костянтинівни «Розвиток системи громадсько-державного управління в загальноосвітньому навчальному закладі» є актуальною й доцільною.

Доцільність дослідження та його актуальність підтверджується також тим фактом, що воно виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України в межах наукової теми кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти «Науково-методичні засади підвищення ефективності державно-громадського управління неперервною освітою в умовах суспільної

трансформації в Україні» (0116U007183). Тема дисертаційного дослідження затверджена рішенням Вченої ради Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України (протокол № 7 від 22.10.2015 р.) та узгоджена на засіданні Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 15.12.2015 р.).

Здійснений автором аналіз великого масиву монографій, дисертаційних робіт, наукових розвідок вітчизняних і зарубіжних науковців свідчить про ґрунтовність у підходах до визначення наявних суперечностей між динамічним розвитком суспільних процесів, зростанням вимог до закладів загальної середньої освіти, високим соціальним запитом на отримання якісної освіти та неготовністю суб'єктів управління до формування комплексу освітніх послуг на основі врахування потреб усіх зацікавлених сторін; необхідністю демократизації та децентралізації управління закладами загальної середньої освіти та недостатнім рівнем залучення громадських структур до цього процесу; потребою модернізації традиційного державно-громадського управління шляхом трансформації в громадсько-державне та неповною розробленістю цього питання в науці та практиці.

На нашу думку, Михасюк Оксана Костянтинівна на основі критичного аналізу різних підходів до вирішення проблеми розвитку системи громадсько-державного управління в ЗЗСО чітко окреслила коло питань, які наразі не знайшли наукового розв'язання, що дало їй можливість на достатньому науковому рівні обґрунтувати вибір теми, визначити мету, завдання, об'єкт і предмет наукового пошуку.

Слід відзначити доцільність та аргументованість використання значного діапазону методів дослідження, зокрема *теоретичних*: вивчення та аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених з теми дослідження для визначення стану теоретичної розробленості питання розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти; аналіз нормативно-правового забезпечення освітньої сфери взагалі та закладів

загальної середньої освіти зокрема; синтез, систематизація, узагальнення уможливило визначення критеріїв розвитку системи громадсько-державного управління; порівняльний аналіз; прогнозування, абстрагування, проектування, педагогічне моделювання для розробки науково обґрунтованої структури й компонентів розвитку системи громадсько-державного управління та технології її запровадження в закладі загальної середньої освіти; *емпіричних*: збір та узагальнення об'єктивних даних про стан розвитку системи громадсько-державного управління, анкетування, метод Дельфі, експертне оцінювання, ранжування, опитування, бесіди, спостереження, інтерв'ювання, педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний), що дозволило перевірити результативність моделі розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти, кваліметричні методи оцінювання, факторно-критеріальне моделювання, методи статистично-математичного опрацювання результатів, графічне зображення результатів дослідження.

Беззаперечною є наукова новизна отриманих результатів, яка полягає в тому, що в дослідженні вперше розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено модель розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти, що складається із чотирьох взаємопов'язаних блоків: цільового, теоретичного, змістовно-технологічного, рефлексивно-результативного; змодельовано та визначено зміст технології запровадження моделі розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти, що містить цільовий, процесуальний і результативний блоки; визначено й деталізовано критерії розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти та оформлено їх у факторно-критеріальну субмодель оцінки розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти.

Не викликає сумніву практичне значення одержаних результатів дослідження, що полягає, в тому числі, в розробці методичних рекомендацій для керівників закладів освіти щодо впровадження моделі розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти, які можуть бути використані в закладах вищої освіти, що здійснюють підготовку керівників закладів загальної середньої освіти; у формальній та неформальній післядипломній освіті для підвищення рівня професійної компетентності керівників закладів загальної середньої освіти.

Позитивним є те, що основні положення та результати дисертаційного дослідження запроваджено в освітній процес закладів загальної середньої освіти Богодухівського району Харківської області (довідка відділу освіти Богодухівської районної державної адміністрації від 25.10.2019 № 07-11/1317), Богодухівської гімназії № 1 Богодухівської районної ради Харківської області (довідка від 30.10.2019 № 01-22/170), Гутянської загальноосвітньої школи I–III ступенів Богодухівської районної ради Харківської області (довідка від 05.11.2019 № 197/01-25), Крисинського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітній навчальний заклад I–III ступенів – дошкільний навчальний заклад» Богодухівської районної ради Харківської області (довідка від 29.10.2019 № 01-21/192), Петропавлівський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітній навчальний заклад I–II ступенів – дошкільний навчальний заклад» Богодухівської районної ради Харківської області (довідка від 06.11.2019 № 01-21/108), Полковомикигівської загальноосвітньої школи I–III ступенів Богодухівської районної ради Харківської області (довідка від 16.10.2019 № 01-31/72), Ульянівської загальноосвітньої школи I–III ступенів Богодухівської районної ради Харківської області (довідка від 22.10.2019 № 01-17/92); Шарівської загальноосвітньої школи I–III ступенів Богодухівської районної ради Харківської області (довідка від 18.11.2019 № 01-22/45), а також Таращанського академічного ліцею «Ерудит» Таращанської районної ради Київської області (довідка від 16.01.2020 № 7).

Уважаємо, що структура дисертації, яка складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків, повністю розкриває її зміст, відзначається послідовністю, змістовним викладом матеріалу, аргументованістю висновків та узагальнень.

Зміст **першого розділу** дисертації свідчить про ґрунтовне вивчення й опрацювання дисертанткою фактологічного матеріалу, нормативно-правової бази, великої кількості наукових праць з питань управління освітою, що дало їй змогу актуалізувати ключові аспекти досліджуваної проблеми, визначити та охарактеризувати понятійний апарат, з'ясувати особливості теорії і практики розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти.

Схвального відгуку на адресу здобувачки, враховуючи складність і багатовимірність проблеми дослідження, заслуговує детальний аналіз провідних методологічних підходів, які застосовуються в роботі, а саме: системного, синергетичного, кібернетичного, діяльнісного, середовищного, інформаційного, ситуативного. Це позитивно характеризує аналітичні вміння й наукову ерудицію авторки дослідження.

Саме на основі цих підходів дисертантці вдалося коректно обґрунтувати, що система громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти має інтегративні зв'язки із такими видами управління соціально-педагогічними системами, як інноваційне, стратегічне, адаптивне, маркетингове, партисипативне, інформаційне.

Позитивно, що авторкою деталізовано критерії розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти й на основі принципів педагогічної кваліметрії, сформовано відповідну факторно-критеріальну субмодель оцінки розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти та схарактеризовано рівні її розвитку (високий, достатній, середній, низький).

У межах констатувального етапу дослідницької роботи, використовуючи критерії та факторно-критеріальну субмодель оцінювання, дисертанткою досліджено практичний стан розвитку системи громадсько-державного управління в експериментальних закладах загальної середньої освіти, який оцінено як середній.

Беззаперечним досягненням роботи є розроблена й науково обґрунтована в **другому розділі** дисертації модель розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти, що складається із чотирьох взаємопов'язаних блоків, а саме: цільового, теоретичного, змістовно-технологічного, рефлексивно-результативного. Підкреслимо реалістичність та практичну спрямованість зазначеної моделі.

Для запровадження моделі розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти в роботі розроблено відповідну технологію, яка складається з трьох взаємопов'язаних блоків: цільового, процесуального й результативного, та включає сукупність алгоритмізованих дій із визначеними завданнями, методами та формами реалізації.

Дисертанткою в **третьому розділі** роботи здійснено експериментальну перевірку моделі розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти, до якої під час підготовчого, констатувального, формувального та контрольного етапів залучалося дванадцять закладів загальної середньої освіти Харківської та Київської областей.

Високий рівень кількісного та якісного аналізу емпіричних даних, об'єктивна оцінка результатів дослідження і позитивних змін, що відбулися в ході експерименту, забезпечили належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у роботі, їх достовірність.

Результати дослідження показують, що 29% учителів експериментальних закладів загальної середньої освіти засвідчують, що в

їхніх колективах переважає громадсько-державне управління, тоді як у контрольних закладах освіти аналогічний показник склав 11%.

Важливим здобутком роботи ми вважаємо розроблення та апробацію автором методичних рекомендацій для керівників закладів освіти щодо впровадження моделі розвитку системи громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти.

Одержані дисертанткою результати достатньо переконливо представлені у висновках до розділів та загальних **висновках**, які відповідають найважливішим положенням дослідження, меті й завданням.

Структура роботи є логічною, обґрунтованою, узгодженою із завданнями дослідження.

Основний зміст, головні положення та висновки дисертації ідентично відтворені в авторефераті.

Дисертація Михасюк О. К. засвідчує її високий науковий світогляд, володіння методами системного аналізу, обізнаність з нормативно-правовою базою з питань освіти та новими тенденціями розвитку галузі.

Результати дослідження пройшли достатню апробацію у вигляді доповідей на конференціях різних рівнів та оприлюднення результатів і головних положень у друкованих джерелах.

Заслуговує на увагу той факт, що основні положення та результати дослідження відображено в 20 публікаціях автора, серед них 2 – у міжнародних виданнях, 7 статей – у фахових виданнях, 11 – в інших наукових виданнях.

Варто зазначити, що здійснене дослідження не вичерпує багатоаспектності розглянутої проблематики. Автор зазначає, що система громадсько-державного управління в закладі загальної середньої освіти перебуває на стадії становлення та розвитку, що створює можливості для подальших наукових розвідок, спрямованих на теоретико-методологічне обґрунтування його механізмів та демократизацію управління закладами освіти.

Позитивно оцінюючи виконану роботу за її новизну, актуальність і важливі результати, звертаємо увагу на певні зауваження та поради, що потребують додаткового пояснення, спонукають до наукової дискусії й можуть виявитися корисними для подальших наукових розвідок автора.

1. У дисертації детально проаналізовано механізми децентралізації управління загальною середньою освітою, що визначені в законах України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту». Водночас доцільно було б також звернути увагу на особливості законів України «Про співробітництво територіальних громад» (2014), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015) та зміни до Бюджетного кодексу України щодо фінансової децентралізації, які створили реальні умови для децентралізації управління освітньою галуззю.

2. У дисертації приділено значну увагу організації освітнього процесу на основі суспільних запитів (соціального замовлення) з урахуванням потреб здобувачів освіти, їхніх батьків, професійної спільноти, громадськості. Водночас у роботі, на нашу думку, варто було глибше проаналізувати взаємозв'язки цих суспільних запитів з державними стандартами загальної середньої освіти, які визначають вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувача загальної середньої освіти відповідного рівня зі сторони держави.

3. У роботі (стор. 40) зазначається, що управління закладом загальної середньої освіти розглядається як *професійна* діяльність, обумовлена взаємодією суб'єктів та об'єктів управління і спрямована на функціонування закладу освіти та забезпечення його розвитку, що, на наш погляд, дещо звужує трактування цього поняття. Адже відповідно до статті 36 Закону України «Про повну загальну середню освіту» управління закладом здійснюють не тільки засновник або уповноважений ним орган, керівник закладу освіти та педагогічна рада, але й вищий колегіальний орган громадського самоврядування закладу, а також, у межах, визначених законодавством,

органи громадського самоврядування та піклувальна рада, які беруть участь в управлінні закладом на *громадських* засадах.

4. Уважаємо, що дослідження значно підсилили б аналіз та приклади зарубіжного досвіду розвитку системи громадсько-державного управління в закладах загальної середньої освіти, в першу чергу європейських країн.

5. На нашу думку, в процесі дослідження проблеми розвитку системи громадсько-державного управління в закладах загальної середньої освіти поряд з такими науковими підходами як системний, синергетичний, кібернетичний, діяльнісний, середовищний, інформаційний, ситуативний доцільно було б також використати «м'який» системний підхід (П. Чекленд, Р. Акофф та ін.) із притаманними йому ідеями партисипативного управління, який є орієнтованим на демократизацію прийняття управлінських рішень з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін.

Висловлені побажання є дискусійними і не знижують наукового значення результатів дослідження Михасюк О. К. та не впливають на його високу оцінку. Рецензована дисертація є самостійною завершеною науковою працею. Отримані результати містять наукову новизну, теоретичну значущість і практичну цінність, є важливими для теорії та методики управління освітою.

Загальний висновок. Актуальність теми дослідження, належний теоретико-методологічний рівень, аргументованість і вірогідність отриманих результатів, висновків і методичних рекомендацій, високий рівень наукової новизни, теоретичне і практичне значення, висока культура узагальнення дослідницьких матеріалів та оформлення рукопису дисертації й автореферату дають підстави стверджувати, що дисертаційна праця Михасюк Оксани Костянтинівни «Розвиток системи громадсько-державного управління в загальноосвітньому навчальному закладі», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою, є актуальною, завершеною і самостійною роботою. За характером фактичного матеріалу, ступенем його кількісного та якісного аналізу, рівнями новизни й значущості результатів

дослідження дисертація відповідає «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами), а її авторка, Михасюк Оксана Костянтинівна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою.

Офіційний опонент,

доктор педагогічних наук,
професор кафедри суспільно-
гуманітарних дисциплін

КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР

О. В. Пастовенський

Підпис Пастовенського О. В. засвідчую

В. С. Фабриціус